

УДК 378:371.321:811.111

Руслан Кравець

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СПЕЦИФІЧНИХ ПРИНЦИПІВ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У ході проведеного дослідження було встановлено, що педагогічні принципи полікультурної освіти на заняттях з іноземної мови в аграрному ВНЗ не дотримуються достатньою мірою. Це стосується як загальнодидактичних, так і специфічних принципів навчання. Підтвердженням цього слугує ретельний аналіз методики викладання іноземної мови в аграрному університеті. Так, вивчивши реалізацію принципу свідомості, можна констатувати, що на практиці майбутні фахівці аграрної галузі замість свідомого засвоєння навчального матеріалу переважно зазубрюють заздалегідь підготовлені ними монологи, діалоги тощо. Реалізація принципу активності також часто зводиться до того, що студенти демонструють активність лише тоді, коли їх запитує викладач. Таких прикладів можна навести цілу низку. Вони свідчать, що висунуті в методиці принципи для педагога, як правило, виконують роль певних суб'єктивних орієнтирів у відборі й організації змісту навчання. Уникнути цього можна шляхом наближення процесу викладання іноземних мов відповідно до його основних параметрів до процесу оволодіння студентами мовою у реальній комунікативній ситуації. Для цього потрібно створити в аудиторії такий мікроклімат, який би віддзеркалював оточуюче нас полікультурне середовище з усім багатством міжособистісних відносин і цілеспрямованістю на практичне використання мови.

Аналіз наявних досліджень вказує на те, що загальнодидактичні принципи як основні вимоги до організації навчально-виховного процесу викладачами розглядали Р. Валєєва, Л. Виготський, В. Галузьяк, П. Гурвіч, А. Дістервег, Я. Коменський, Д. Ларсен-Фріман, С. Маккей, Н. Мойсеюк, Г. Палмер, Ю. Пассов, М. Сметанський, А. Шакірова, В. Шахов, М. Фіцула та ін. Проте, не зважаючи на наявні наукові напрацювання з даної проблеми, не розробленими залишаються питання ролі загальнодидактичних принципів навчання у полікультурній освіті, не окреслено специфічних принципів формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на занят-

тях з іноземної мови та не деталізовано правила їхньої реалізації у контексті полікультурної освіти вищої аграрної освіти.

Метою статті є визначення специфічних педагогічних принципів полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови, розкриття їхньої сутності, обґрунтування доцільності їхнього запровадження та висвітлення правил їхньої реалізації.

Під час проектування та реалізації педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі важливим моментом постає врахування логічних взаємозв'язків: 1) предмета засвоєння (у нашому випадку – це іноземна мова, мовленнєва діяльність, полікультурна грамотність, культура країни, мова якої вивчається); 2) закономірностей, згідно з якими вибудовують процес засвоєння даної дисципліни; 3) рівня індивідуально-психологічного розвитку студентів [15, с. 85]. Ю. Пассов слушно зауважує, що невірні сформульовані та неадекватні принципи перешкоджають належній організації навчально-виховного процесу [11].

У філософській науці термін «принцип» означає ключову ідею, основоположення і трактується як загальна керівна норма дії, а правило – це норма дії, що має конкретне практичне значення. Таким чином, якщо принципи і правила – встановлені людьми норми діяльності, то закони – об'єктивно діючі зв'язки [9, с. 81].

Із позиції системного підходу принципи навчання постають як загальні вимоги, які висуває суспільство, природа і людина до системи навчання. Ці вимоги детермінують простір функціонування освітньої системи й окреслюють спрямованість педагогічного процесу [1].

В. Ортинський називає принципи навчання «мостом, який поєднує теоретичні уявлення з практикою» [10, с. 173]. У ході проведеного дослідження ми дійшли аналогічних суджень, а саме: принципи є вихідними положеннями для організації практики, оскільки вони – результат розвитку наукового знання, теорії. Ми також поділяємо думку вітчизняного педагога щодо відмінностей у формулюванні педагогічних принципів у минулому й сьогодні. Так, раніше емпіричне обґрунтування принципів безпосередньо ґрунтувалося на практиці, а тепер його дедалі частіше замінюють повним теоретичним обґрунтуванням і здійснюють за схемою: практичне завдання → наукова проблема → задум → розв'язання → гіпотеза → способи її перевірки → теоретична інтерпретація результатів → принцип.

Специфічні педагогічні принципи полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови покликані до-

помогти змодельовати такий сучасний процес навчання англійської мови, який би виключав директивність із боку викладача, характеризувався яскраво вираженою особистісно зорієнтованою спрямованістю, а в центрі нього знаходилася мовна й полікультурна особистість студента-аграрника. Останнє положення є ключовим для осмислення сутності принципів побудови педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутнього аграрника, які ми поставили собі за мету обґрунтувати.

Розробляючи авторську педагогічну технологію формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі, ми керувалися фундаментальними дослідженнями В. Біблера, Р. Гришкової, О. Дубасенюк, Г. Єлизарової, В. Калініна, С. Ніколаєвої, Ю. Пассова, В. Сафонової, С. Тер-Мінасової. Саме ретельний аналіз їхніх наукових праць дозволив нам визначити низку специфічних принципів, на які необхідно опиратися в реалізації полікультурної освіти майбутніх аграрників на заняттях з іноземної мови: принцип діалогу культур, принцип культуровідповідності, принцип єдності національного та загальнолюдського, принцип полікультурності та полікультурної толерантності, принцип домінування проблемних культурознавчих завдань, принцип автентичності, принцип новизни, принцип професійної спрямованості.

Принцип діалогу культур покликаний забезпечити майбутніх фахівців аграрної галузі культурологічною інформацією про рідну й іноземні країни, що уможливить здійснити компаративний аналіз розбіжностей і спільних рис між різними націями для налагодження конструктивного діалогу культур між майбутніми аграрниками й іноземцями під час проходження виробничої практики за кордоном. Аналогічної позиції притримується В. Сафонова, конкретизуючи завдання цього принципу: 1) моделювання культурного простору, занурення у який сприятиме розширенню кола культур і цивілізацій; 2) орієнтація на розвиток у студентів загальнопланетарного мислення, культурної неупередженості, готовності до комунікації в інокультурному середовищі, мовного та соціокультурного такту тощо; 3) розробка методичної моделі для повноцінного полікультурного і білінгвального виховання особистості як свідомо мислячого носія та представника не лише рідної, але й низки взаємопов'язаних культур у контексті певної культурно-історичної епохи; 4) порівняння культур і цивілізацій з урахуванням опосередкованого та безпосереднього історико-культурного взаємовпливу; 5) формування культури інтерпретації

подій, явищ, фактів, ціннісних смислів рідної та іноземної культур; б) створення методичних і соціально-педагогічних умов підготовки студентів як суб'єктів діалогу культур до функціонування у ситуаціях міжкультурного спілкування [13, с. 21].

Сутність *принципу культуровідповідності* полягає у коректному відборі подій і фактів культури, їх належній інтерпретації для формування у майбутніх фахівців аграрної галузі чітких уявлень про культуру й історію народів світу, варіативність їхніх стилів життя. Цей принцип навчання передбачає нерозривний зв'язок навчання з культурними надбаннями свого народу й людства (знання про царину матеріальної та духовної культури, історію, особливості становлення і розвитку національної культури, забезпечення духовної єдності та спадкоємності поколінь).

Вимоги принципу культуровідповідності повинні пронизувати всі сфери суспільного життя: освіту, виховання, побут, взаємовідносини, виробничу діяльність, телебачення, радіо, кіно, театр, книги тощо [5]. У системі вищої аграрної освіти студенти витрачають значні зусилля на оволодіння складними для засвоєння теоретичними знаннями. Як результат у пам'яті майбутніх фахівців аграрної галузі викарбовується лише частина з того, що передбачають навчальні програми. По суті, поза увагою залишаються такі засоби виховання, як культура поведінки, культура мовлення, культура побуту, ужиткове й образотворче мистецтво, музика тощо. Саме ці засоби впливають не лише на розум, але й на почуттєву сферу особистості. Вони сприяють піднесенню духовної культури майбутнього фахівця аграрної галузі.

Принцип культуровідповідності в царину педагогічної науки ввів А. Дістервег: «У всякім вихованні повинні братися до уваги побут і звичаї нашої епохи та соціального стану, дух часу, в якому ми живемо, національність нашого народу, одним словом, культура всієї сучасності й безпосереднього нашого оточення» [12, с. 403]. Німецький педагог акцентує увагу на відповідності виховання вимогам середовища й часу. Згідно із запропонованим ним принципом формувати особистість потрібно, опираючись на вимоги сучасної культури й науки. Таким чином, тут йдеться про необхідність організовувати навчально-виховний процес відповідно до культури соціуму, держави, виробництва, напрямів діяльності, до яких причетний майбутній фахівець аграрної галузі.

Культуровідповідний педагогічний процес націлений на збереження і примноження духовних цінностей народу. Важливу роль тут віді-

грає соціальний досвід, який включає в себе: культурологічні знання, уміння і навички відтворювати соціокультурний шар існування, володіння способами продукування нових культурних цінностей, досвід емоційно-ціннісних ставлень до культури. У статті «Три нотатки про педагогіку і спрямування вчителів» (1858 р.) з опорою на принцип культуровідповідності А. Дістервег виокремлює три головні завдання педагогіки: 1) при формуванні індивідуума зважати на його природні задатки; 2) робити це з опорою на національність; 3) виховувати особистість відповідно до загальнолюдських цілей. Вчений також зазначає: «У кожному індивіді, у кожній нації має бути виховано напрям думок, що зветься гуманністю; це – прагнення благородних загальнолюдських цілей. Перша її сходинка – повага чужої особистості та її особливостей; друга – сприяння її людським і національним цілям на підставах взаєморозуміння та згоди; третя – об'єднання з нею і всіма націями земної кулі для досягнення загального призначення людства, встановленого Богом» [6, с. 235-246].

А. Дістервег у змісті культуровідповідного національного виховання зосереджується на створенні певних умов, які б пробудили в молодій генерації самостійне усвідомлення «національного духу» та бажання реалізувати його. На думку науковця, саме національні особливості, цінності та національна своєрідність є метою нації, а держава виступає формою і засобом досягнення мети. «Форма повинна бути підкорена змісту, відповідати цьому змісту, тобто національному духу. Державний організм має бути узгодженим з останнім та зумовлюватися ним». Щодо національної політики, то «вона має підкорятися сутності та прагненням національного духу, повинна довести його до такої сили і ступеня, щоб ним переймався кожний член нації». Німецький гуманіст слушно вказує на руйнацію національного духу та унеможливлення виконувати національне завдання при домінуванні егоїзму в суспільному устрої. Намір не допустити досвіду, ідей, ворожих політичному егоїзму, депортація і переслідування всіх, хто відмовляється бути слухняною маріонеткою, знищує творчість нації. А. Дістервег застерігає людство від національного егоїзму: «Національний егоїзм має зникнути, індивідуальний потрібно також знищити; нація не може спорудити свого щастя на загибелі людства. Благородна людяність у національному виявленні й індивідуальній (оригінальній) формі є як призначенням людства, націй та індивідів, так і метою виховання» [5, с. 94-95].

Здійснивши ретельний аналіз праць А. Дістервега, можна констатувати, що впродовж життя автор педагогічного принципу культуровідповідності значно розширив його трактування. Спочатку він розглядав навчально-виховний процес як культурно зумовлений, а потім у ході проведених досліджень науковець виявив зворотний вплив навчання на національну (національний дух) і загальнолюдську культури. Перспективність напрацювань А. Дістервега простежується й нині, оскільки йому вдалося описати реалізацію принципу культуровідповідності на індивідуальному, національному і глобальному рівнях.

Принцип єдності національного та загальнолюдського ґрунтується на побудові змісту освіти з опорою на загальнолюдські цінності й урахуванні етнічних традицій і національних особливостей регіону. Він вимагає поетапного втілення: 1) формування у майбутніх фахівців аграрної галузі ціннісного ставлення до культурологічного підходу в процесі вивчення іноземної мови та визначення свого місця у контексті культур; 2) становлення полікультурної свідомості, подолання стереотипів; 3) набуття міжкультурного досвіду та його реалізація у фаховій діяльності; 4) розвиток позитивної національної ідентичності; 5) усвідомлення взаємозв'язків національної культури із загальнолюдською.

Згідно з принципом єдності національного і загальнолюдського позитивний образ власної національної групи співіснує з позитивним ціннісним ставленням до інших національностей. З одного боку, позитивну національну ідентичність розглядають як умову стабільного і самостійного функціонування нації, а з іншого – як умову мирної міжкультурної взаємодії у багатонаціональному світі. Процес її формування включає в себе: виховання поваги до свого народу, гордості за його досягнення, історію, цінності, традиції, звичаї; осягнення культурного різноманіття оточуючого світу; відмову від протилежності «більшість – меншість»; прийняття іншого незалежно від його віросповідання та національності; розуміння несхожості (національних розбіжностей) і водночас усвідомлення спільного (загальнолюдського) [14, с. 8].

Результатом принципу єдності національного і загальнолюдського є формування культури юнаків і суспільства в цілому (етичної, естетичної, моральної, інтелектуальної, трудової, фізичної, екологічної тощо) як інтегрованого утворення. Запровадження цього принципу передбачає: 1) національну спрямованість навчання; 2) формування національного менталітету й самосвідомості; 3) розвиток патріотичних почуттів до рідного народу й Вітчизни; 4) прищеплення шанобливого ставлення до на-

ціональної спадщини, культури, народних звичаїв, національно-етнічної обрядовості народів, із якими майбутні фахівці аграрної галузі будуть взаємодіяти. Відштовхуючись від цього, у студентів-аграрників необхідно виховувати культуру міжнаціонального спілкування і толерантне ставлення до культурних цінностей інших народів, забезпечувати гармонійне поєднання національних культур.

Інтегрованість національної культури в контекст європейських, загальнодержавних і світових цінностей, тобто у загальнолюдську культуру, вимагає підготовки фахівців, які не протиставляють свою національну культуру скарбниці світових цінностей і здатні вести взаємне культурне збагачення на особистісному й державному рівнях, відкриті для всіх культур.

На нашу думку, О. Дубасенюк [7] справедливо наголошує на вагомості у формуванні полікультурної компетентності ***принципу полікультурності та полікультурної толерантності***, що передбачає виховання у студентів-аграрників толерантного ставлення і терпимості до культурних відмінностей. Толерантність як професійна якість майбутнього фахівця аграрної галузі посідає важливе місце в полікультурній компетентності, адже незнання національно-психологічних особливостей часто призводить не лише до зниження ефективності навчально-виробничої діяльності, але й до виникнення міжнаціональних непорозумінь. Реалізація принципу полікультурності та полікультурної толерантності вимагає поглибленого вивчення культур різних національностей, принаймні тих, із якими майбутньому аграрнику доведеться взаємодіяти. Цей принцип передбачає дотримання таких правил: 1) формувати систему цінностей, поглядів, стереотипів демократичного тлумачення, яка базується на визнанні принципу полікультурності та полікультурної толерантності; 2) розвивати вміння особистості приймати й розуміти людей з іншою свідомістю, культурою, звичаями, традиціями тощо; 3) виховувати психологічну готовність до взаємодії з етнофорами на основі емпатії [1, с. 36].

Запровадження принципу полікультурності та полікультурної толерантності у практику аграрних ВНЗ передбачає також соціалізацію майбутніх фахівців аграрної галузі шляхом трансляції культури від покоління до покоління. Він включає в себе засвоєння студентами-аграрниками як стихійних, так і спеціально організованих впливів полікультурності [8, с. 608-610].

Л. Гончарнеко, А. Зубенко, В. Кузьменко наголошують на ролі принципу полікультурності та полікультурної толерантності в регулюван-

ні взаємин між людьми різних національностей і визначенні їхніх прагнень ставитися до етнофорів як до самих себе. Педагоги відносять толерантність до загальнолюдських цінностей і детермінують її як важливу умову розвитку діалогу культур. На їхній погляд, саме діалог уможливорює рівноправну взаємодію під час міжкультурного спілкування [3, с. 122].

Щодо *принципу домінування проблемних культурознавчих завдань*, то він реалізується у процесі вирішення студентами таких завдань: 1) збір, узагальнення, систематизація й інтерпретація культурологічної інформації; 2) опанування стратегії пошуку та способів інтерпретації культури; 3) формування полікультурної та комунікативної компетенції; 4) становлення і поглиблення уявлень про специфічні культурні відмінності та їхні загальні риси; 5) участь у творчих проєктах комунікативно-пізнавального і комунікативного характеру. Ми погоджуємося з В. Сафоновою [13, с. 33], що саме такі завдання сприятимуть не лише культурознавчій адаптації майбутніх аграрників, а й культурній асиміляції.

Для успішного запровадження цього принципу слід керуватися такими правилами: 1) достовірно й неупереджено наповнювати завдання інформацією, оскільки видається багато літератури, яка містить спотворену інформацію про культуру іноземних країн; 2) звертати увагу на когнітивний, мовний і соціокультурний рівні складності навчального матеріалу, який використовуємо для складання культурознавчих завдань; 3) стежити за ефективністю і методичною прийнятністю цих завдань [4, с. 124].

Полікультурне навчання майбутніх аграрників вимагає певного добору й укомплектування навчального матеріалу. Згідно з діючою програмою, викладачам рекомендується використовувати автентичні тексти. Здійснюючи пошук полікультурної інформації, вважаємо за доцільне дотримуватися запропонованого Б. Томаліном і С. Стемплескі [16] аспектного розподілу матеріалу: 1) ідентифікація культурної символіки (образи і символи, виражені у витворах архітектури й мистецтва, піснях, географії країн); 2) ознайомлення з «продуктами» різних культур (література, музика, фольклор, мистецтво); 3) зосередження уваги на моделях повсякденної поведінки різних етнофорів; 4) дослідження культурної поведінки етнофорів у певних соціальних ситуаціях; 5) вивчення моделей спілкування, особливостей вербальної та невербальної комунікації; 6) аналіз моральних цінностей і відношень, характерних для представників різних культур; 7) вивчення традицій,

звичаїв, свят, національних особливостей їжі, одягу й відпочинку представників різних культур.

Варто зазначити, що запропонований вище перелік аспектів культури може бути доповнений, а всі аспекти можуть розглядатися як інтегровані, взаємопов'язані один з одним, так і окремо. На наш погляд, використання автентичних матеріалів на заняттях значно підвищить мотивацію навчання, що є надзвичайно важливим. Опубліковані у провідних іноземних журналах і газетах статті уможливають обговорення з майбутніми фахівцями аграрної галузі поточні проблеми суспільного життя рідної країни, пошук шляхів їхнього вирішення, розгляд власної національної культури через призму іноземних видань, порівняння тенденцій розвитку рідного соціуму й іноземного, мова якого вивчається. Саме цим і зумовлюється виняткове значення реалізації ***принципу автентичності*** навчальних матеріалів у нашому дослідженні.

Ми дотримуємося позиції, що у формуванні полікультурної компетентності майбутніх аграрників потрібно опиратися на ***принцип новизни***. Запровадження цього принципу має пробуджувати зацікавленість до навчання й забезпечувати динамічність і гнучкість мовленнєвих умінь. Надання нових відомостей про іноземні країни та моделювання різноманітних комунікативних проблем значно сприяють його реалізації у полікультурному наповненні навчального матеріалу, формах занять, видах і прийомах навчальної роботи.

Щодо використання ***принципу професійної спрямованості*** у полікультурній освіті майбутніх фахівців аграрної галузі, то він передбачає формування умінь конструктивно застосовувати цінності інокультури, мова якої вивчається, у пов'язаних з їхньою навчально-професійною діяльністю ситуаціях. У конструюванні педагогічного процесу у вищому навчальному аграрному закладі принцип професійної спрямованості є пріоритетним. Він уможливорює вирішення суперечності між теоретичним характером дисциплін і потребою практичного застосування здобутих знань, умінь і навичок у фаховій діяльності.

Таким чином, педагогічна технологія формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі – це цілеспрямована, послідовна діяльність викладача і студентів для досягнення конкретних дидактичних цілей: опанування ключовими поняттями, які визначають різноманітність світу; ґрунтовне оволодіння студентами культурою рідного народу в контексті формування поведінкових умінь прилучення їх до світової культури, виховання позитивного ставлення до відмінностей між культурами тощо.

Ефективність викладацької діяльності в аграрному ВНЗ підпорядкована певним дидактичним принципам. Принципи навчання як фундаментальні положення визначають зміст, організацію, форми і методи навчально-виховної роботи. Вони також становлять неабияку значущість для забезпечення успішного формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови. Розглянуті принципи полікультурної освіти тісно взаємопов'язані та зумовлюють один одного. Жоден із них не можна застосовувати без урахування інших. Тому в навчально-виховному процесі викладач повинен керуватися цими принципами.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є розроблення методичних рекомендацій та ефективних практичних напрацювань, орієнтованих на успішне оволодіння майбутніми фахівцями аграрної галузі полікультурною компетентністю на заняттях з іноземної мови з урахуванням загальнодидактичних і специфічних принципів навчання.

Посилання:

1. *Абдулкаримов, Г. Г.* Об опыте работы по формированию у детей этнической толерантности / *Г. Г. Абдулкаримов* // Дайджест. — 2002. — № 2. — С. 36-37.
2. *Блауберг, И. В.* Становление и сущность системного подхода / *И. В. Блауберг, Е. Г. Юдин.* — М. : Наука, 1973. — 272 с.
3. *Гончаренко, Л. А.* Розвиток полікультурної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів / *Л. А. Гончаренко, А. М. Зубенко, В. В. Кузьменко.* — Херсон : РПО, 2007. — 176 с.
4. *Грицик, Н. В.* Принципи формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови / *Н. В. Грицик* // *Perspektywy rozwoju nauki: Zbiór raportów naukowych.* — Gdańsk : Wydawca: Sp. Z o.o. «Diamond trading tour», 2012. — S. 121-126.
5. *Дистервег, А.* О природосообразности и культуросообразности в обучении / *А. Дистервег* // Народное образование. — 1998. — № 7. — С. 193-197.
6. *Дистервег, А.* Три заметки о педагогике и о стремлениях учителей / *А. Дистервег* // *Дистервег А. Избранные педагогические сочинения.* — М. : Учпедгиз, 1956. — С. 235-246.
7. *Дубасенюк, О. А.* Педагогічна технологія організації продуктивної міжкультурної взаємодії суб'єктів освітнього процесу / *О. А. Дубасенюк, Н. В. Якса* // Розвиток педагогічної освіти викладача в умовах неперервної освіти : монографія / За ред. *М. М. Солдатенка, О. М. Семенов.* — Глухів : РВВ ГДПУ, 2008. — С. 108-121.
8. *Крайг, Г.* Психология развития / *Г. Крайг, Д. Бокум.* — С.-Пб. : Питер, 2005. — 940 с.
9. *Малафійк, І. В.* Дидактика / *І. В. Малафійк.* — К. : Кондор, 2005. — 397 с.
10. *Ортинський, В. Л.* Педагогіка вищої школи / *В. Л. Ортинський.* — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 472 с.
11. *Пассов, Е. И.* Урок иностранного языка в средней школе / *Е. И. Пассов.* — М. : Просвещение, 1988. — 223 с.

12. Пискунов, А. И. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики / А. И. Пискунов. — М. : Просвещение, 1981. — 528 с.
13. Сафонова, В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В. В. Сафонова. — Тверь : Истоки, 1996. — 238 с.
14. Солдатова, Г. У. Жить в мире с собой и другими / Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова, О. Д. Шарова. — М. : Генезис, 2000. — 112 с.
15. Lompscher, J. Erfassung von Lernstrategien mittels Fragebogen / J. Lompscher // Lern- und Lehrforschung, LLF-Berichte. — Potsdam : Universität Potsdam. — 1995. — № 10 (5). — S. 80-150.
16. Tomalin, B. Cultural Awareness / Barry Tomalin and Susan Stempleski. — Oxford : Oxford University Press, 2001. — 168 p.

References (transliterated and translated):

1. Abdulkarymov, G. G. Ob opyte raboty po formirovaniuu u detei etnicheskoi tolerantnosti (About the experience of forming children's ethnic tolerance) // Digest, 2002. № 2. P. 36-37.
2. Blauberg, I. V. & E. G. Yudin. Stanovlenie i sushchnost' sistemnoho podkhoda (Establishing and the essence of the system approach). Moscow, 1973. 272 p.
3. Honcharenko, L. A., Zubenko, A. M., Kuzmenko V. V. Rozvytok polikulturnoi kompetentnosti pedahohiv zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv (Development of the multicultural competence of general educational institutions' teachers). Kherson, 2007. 176 p.
4. Hrytsyk, N. V. Pryntsypy formuvannia kulturolohichnoii kompetentsii maibutnoho vchytelia inozemnoii movy (Principles of forming culture competence of a future foreign language teacher) // Perspektywy rozwoju nauki: Zbiór raportów naukowych (Prospects for the development of science: A collection of scientific reports). Gdańsk, 2012. P. 121-126.
5. Disterveh, A. O prirodosoobraznosti i kulturosoobraznosti v obuchenii (About the natural and cultural actuality in teaching) / A. Diesterweg // Folk education, 1998, № 7. P. 193-197.
6. Disterveh, A. Tri zametki o pedagogike i o stremleniiakh uchitelei (Three notes about pedagogy and about teachers' aspirations) // Diesterweg A. Collection of pedagogic works. Moscow, 1956. P. 235-246.
7. Dubaseniuk, O. A. & N. V. Yaksa. Pedahohichna tekhnolohiia orhanizatsii produktyvnoii mizhkulturnoi vzaiemodii subiektiv osvithnoho protsesu (Pedagogical technology of organizing productive cross-cultural interaction of the educational process' participants) // Development of the pedagogical education in the conditions of lifelong education : A monograph / Ed. by M. M. Soldatenkov, O. M. Semenoh. Hlukhiv, 2008. P. 108-121.
8. Kraig, G. & D. Bokum. Psihologiya razvitiia (Psychology of the development). St.-Petersburg, 2005. 940 p.
9. Malafuk, I. V. Dydaktyka (Didactics). Kyiv, 2005. 397 p.
10. Ortynskyi, V. L. Pedahohika vyshchoii shkoly (Higher school pedagogy). Kyiv, 2009. 472 p.

11. *Passov, E. I.* Urok inostrannogo yazyka v srednei shkole (A foreign language lesson at a secondary school). Moscow, 1988. 223 p.
12. *Piskunov, A. I.* Hrestomatiya po istorii zarubezhnoy pedagogiki (A reading-book on the history of the foreign pedagogies). Moscow, 1981. 528 p.
13. *Safonova, V. V.* Izucheniie yazykov mezhdunarodnogo obshcheniia v kontekste dialoga kul'tur i tsivilizatsiy (The study of the languages of the international communication in the context of the dialogue of cultures and civilizations). Tver', 1996. 238 p.
14. *Soldatova, G. U., Shaigerova, L. A., Sharova, O. D.* Zhit' v mire s soboi i drugimi (To live in peace with oneself and others). Moscow, 2000. 112 p.
15. *Lompsche, J.* Erfassung von Lernstrategien mittels Fragebogen (Acquisition of learning strategies by questionnaire) // Lern- und Lehrforschung, LLF-Berichte. Potsdam : Universität Potsdam, 1995. № 10 (5). P. 80-150.
16. *Tomalin, B. & S. Stempleski.* Cultural Awareness. Oxford : Oxford University Press, 2001. 168 p.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2015

Р. Кравец

Практическая реализация специфических принципов поликультурного образования будущих специалистов аграрной отрасли на занятиях по иностранному языку

В статье раскрыта сущность специфических принципов поликультурного образования будущих специалистов аграрной отрасли. Установлены правила успешной реализации принципа диалога культур, принципа культуросоответствия, принципа единства национального и общего, принципа поликультурности и поликультурной толерантности, принципа доминирования проблемных культуроведческих заданий, принципов аутентичности, новизны и профессиональной направленности. В историческом ракурсе проанализированы отличия в формулировке педагогических принципов в прошлом и сегодня. Представлена схема эмпирического обоснования принципов, которая характеризуется соблюдением таких этапов как: практическое задание, научная проблема, замысел, решение, гипотеза, способы ее проверки, теоретическая интерпретация результатов, принцип. Отражена роль специфических принципов поликультурного образования в предоставлении учебно-воспитательному процессу личностно-ориентированного устремления на занятиях иностранного языка. Обоснованы целесообразность их ввода и необходимость интегрирования национальной системы высшего аграрного образования в контекст европейских, общегосударственных и мировых ценностей.

Ключевые слова: диалог культур, поликультурность, поликультурная толерантность, аутентичность, новизна, профессиональная ориентация.

R. Kravets

Practical Realization of the Specific Principles of Future Agrarians' Multicultural Education at Foreign Language Classes

The article deals with the essence of the specific principles of future agrarians' multicultural education. The rules of successful realizing the principle of the dialogue of cultures, the principle of cultural suitability, the principle of national and common humanity unity, the principle of multiculturalness and multicultural tolerance, the principle of problem culture-regional tasks prevailing, and the principles of authenticity, novelty and professional orientation are established. In the historical perspective the differences in formulating pedagogical principles in the past and today are analysed. The scheme of empiric grounding the principles that is characterized by keeping to such stages as: the practical task, the scientific problem, the intention, the decision, the hypothesis, methods of its verification, the theoretical interpretation of the results, and the principle is presented. The role of the specific principles of multicultural education in giving the pedagogical process the personality-orientated direction at foreign language classes is reflected. Expediency of their implementation and necessity of the integration of the national system of higher agrarian education in the context of the European, national and world values are reasoned.

Key words: dialogue of cultures, multiculturalism, multicultural tolerance, authenticity, novelty, professional orientation.

Рецензент – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник О. В. Палка